

Schoolopleider

Taken, kenmerken, competenties en indicatoren

Jos Hulsker | Vastgesteld 7-1-2016

Inleiding

Op de (academische) opleidingsschool (AOS) wordt een student begeleid door een werkplekbegeleider. Dit is een docent die de dagelijkse begeleiding van de student verzorgt. Dit wordt de eerstelijns begeleiding genoemd.

Daarnaast is de schoolopleider (m/v) werkzaam. Ook hij is een docent in dienst van de school. De schoolopleider verzorgt de tweedelijns begeleiding van een groep studenten. Om een eerste beeld te schetsen:

De schoolopleider organiseert de stage en coördineert de begeleiding van de werkplekbegeleiders inhoudelijk. Hij draagt zorg voor de inhoudelijke tweedelijnsbegeleiding en is betrokken bij de mede-beoordeling van de studenten. Uiteraard draagt hij bij aan afstemming met de lerarenopleiding. Hij zorgt bovendien voor uitvoering van de kwaliteitszorg rond opleiden in zijn school en levert een bijdrage leveren aan de kennisdeling.

Begeleiden van studenten kan ook werkelijk opleiden zijn door de schoolopleider. Hij heeft daarvoor specifieke kennis verworven. Het opleidings/professionaliseringsaspect waarbij de opleidingsdocent is betrokken, is initieel georiënteerd. In de toekomst kan zijn opleidingstaak ook betrekking hebben op startende docenten.

Het onderstaande voorziet in een globale beschrijving taken van de schoolopleider. Er is een aantal taken dat ieder opleidingsdocent moet kunnen vervullen, de kerntaken. Daarnaast is er een aantal optionele taken. Niet iedere schoolopleider hoeft deze optionele taken te kunnen vervullen. Daarbij is aangeven welke taken behoren tot de kerntaken en welke optioneel zijn

Bepaalde taken, zoals het meewerken aan professionalisering van zittende docenten zijn nog niet actueel. Toch zijn deze taken opgenomen omdat de AOS'en zich willen ontwikkelen in het scenario van doorlopende professionalisering.

Het is niet de opzet om daarbij tot een 'dichtgetimmerde' beschrijving te komen. Deze beschrijving laat ruimte voor verdere invulling, uitbreiding en verfijning, passend bij het profiel en de ontwikkeling van de AOS'en. Juist door te werken met kerntaken en niveaudifferentiatie in de kolom van optionele taken kan een penvoerder maatwerk leveren.

Na het schema volgt een beschrijving van gevraagde competenties en indicatoren.

Nr.	Typering deeltaak	Schoolopleider, georiënteerd op de school als deel van de AOS: Kerntaak	Schoolopleider georiënteerd op de AOS als geheel: Optioneel
1	Organisatie	Organisatie rond het werkplekklere, bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> • Regelen van stages, formulieren • Zorg dragen voor toegankelijkheid voorzieningen • Materialen bereikbaar; • Toewijzen werkplekken • Intakegesprekken (sollicitatiegesprekken) • Maken (jaar)planning voor het opleiden in de school 	<ul style="list-style-type: none"> • Idem • Verdieping: • deel kunnen nemen aan plaatsingscommissie • Organiseren van bovenschools overleg / studiedagen / vergaderingen enz. ten aanzien van het opleiden in de school
2	Tweedelijns begeleider van het leerwerkplekklere van aankomende leraren	<ul style="list-style-type: none"> • Intervisie, coaching, evaluatie, reflectie stimuleren enz. • Begeleiden van intervisie van studenten Begeleiden praktijkopdrachten studenten lerarenopleiding • Begeleiden van onderzoek studenten lerarenopleiding • Verwijzen naar vakliteratuur • Voeren van begeleidingsgesprekken met studenten • Feedback op van lessen/onderwijsvormen van studenten 	<ul style="list-style-type: none"> • Idem
3	Coördinatie van werkplekbegeleiders	<ul style="list-style-type: none"> • Logistieke en inhoudelijke afstemming met de werkplekbegeleiders enz. • Verdeling taken • Planning overleg 	<ul style="list-style-type: none"> • Idem
4	Poortwachter/ (mede)beoordelaar	<ul style="list-style-type: none"> • Advisering ten aanzien van toelating van studenten, overgang naar volgend leerjaar (mede-beoordelaar) • Adviseren bij beoordeling studenten • Afstemming met instituuts-begeleider 	<ul style="list-style-type: none"> • Idem <p>Verdieping:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samenwerken met lerarenopleiding op het gebied van het beoordelen van studenten
5	Opleider van leraren	<ul style="list-style-type: none"> • Geen kerntaak 	<p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onderwijs op het terrein van de 'Generieke kennisbasis' • Verdieping van het werkplekklere

			<p>door koppeling van theorie en praktijk</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onderwijs op het vlak van opleidingsdidactiek, met name voor relevante achterliggende theorieën en modelmatige analyses; • Algemene leraarsvaardigheden <p>Startende docenten (in ontwikkeling)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Post-initiële begeleiding; expliciteren\instrueren\begeleiden van het leerproces al dan niet in groepsverband, bijvoorbeeld themabijeenkomsten van aankomende leraren m.b.t. nieuwe of te recapituleren kennis en vaardigheden voor de beroepsuitoefening • Feedback op lessen van beginnende leraren • Trainen/scholen van (beginnende) leraren • Intervisie van (beginnende) leraren <p>Meer ervaren collega's (komt sporadisch voor; in ontwikkeling)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mede verzorgen van trainingen van SPD's • Voeren van begeleidingsgesprekken met ervaren leraren • Begeleiden van intervisie van SPD's • Bezoeken van lessen van ervaren leraren • Voeren van begeleidingsgesprekken met beginnende leraren • Adviseren bij beoordeling beginnende leraren
6	Curriculum-ontwikkelaar	<ul style="list-style-type: none"> • Geen kerntaak 	<ul style="list-style-type: none"> • Educatief ontwerpen • Ontwikkelen in samenspraak met andere schoolopleiders en instituutopleider van opleidingsprogramma's/modules/themabijeenkomsten/syllabi
7		<ul style="list-style-type: none"> • Afstemming en samenwerking met de lerarenopleidingen in brede zin 	<ul style="list-style-type: none"> • Idem
8		<ul style="list-style-type: none"> • Geen kerntaak 	<ul style="list-style-type: none"> • Zelf onderzoek kunnen verrichten • Onderzoeksvoorstellen van studenten en docenten kunnen

			<p>interpreteren op grond van de AOS-onderzoeksagenda.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan in samenspraak met de AOS-coördinator met de samenwerkende instituten afspraken maken over de mogelijkheden van onderzoek door de studenten binnen de gemaakte afspraken AOSonderzoeksagenda
9	Kwaliteitszorg	<ul style="list-style-type: none"> • Mede uitvoeren van kwaliteitszorg rond het opleiden van de school door bijvoorbeeld uitzetten van instrumenten, mede-interpreteren enz. 	<ul style="list-style-type: none"> • Idem <p>Verdieping:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Advisering van de AOS-coördinator.
10	Mede-ontwikkeling opleidingsbeleid	<ul style="list-style-type: none"> • Voeren van overleg met schoolleiding over uitvoering beleid opleiden in school • (Mede) vormgeven aan PR rond opleiden in de school 	<ul style="list-style-type: none"> • Idem <p>Verdieping:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deelname aan overleg met schoolleidingen over beleid opleiden in de school • Deelname aan voorbereiding opleidingsbeleid o Voeren van overleg met AOS-coördinator over beleid opleiden in school • Medewerking aan beleidsstukken over het opleiden in de school • Adviseert de AOS-coördinator

Generieke kenmerken van een schoolopleider

De schoolopleider

- heeft het vermogen samen te werken binnen een team dat gezamenlijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de opleiding binnen de AOS;
- werkt permanent aan zijn persoonlijke professionele ontwikkeling;
- Denkt in termen van opleiden en begeleiden vanuit kennis van en ervaring met de praktijk;
- stimuleert bij zich zelf en bij anderen een onderzoekende houding.

Ons Middelbaar Onderwijs heeft op basis van het functioneren van schoolopleiders tien taakgebieden voor de schoolopleider vastgesteld, namelijk:

1. organisatie rond het werkplekleren;
2. tweedelijnsbegeleider van het werkplekleren van aankomende leraren;
3. coördinatie van werkplekbegeleiders;
4. poortwachter/(mede-)beoordelaar;
5. opleider van leraren (studenten, beginnende docenten en gevorderde docenten);
6. curriculumontwikkelaar;
7. bruggenbouwer/afstemming met lerarenopleiding;
8. onderzoeker (optioneel);
9. mede uitvoeren van kwaliteitszorg;
10. mede-ontwikkelen van opleidingsbeleid.

De taken die genoemd zijn onder nummers 5, 6 en 8 zijn optioneel, dat wil zeggen dat alle andere taken tot de standaardtaken van iedere schoolopleider behoren.

De taken van de schoolopleider zijn hieronder meer in detail uitgewerkt en beschreven in termen van competenties en indicatoren. De onderstaande beschrijvingen pretenderen niet uitputtend te zijn, maar geven een meer gedetailleerd beeld van de taken van de schoolopleider.

1. Organisatie rond het werkplekleren

Competenties

De schoolopleider:

- is organisatorisch bekwaam en kan processen ten behoeve van het opleiden in de school effectief en efficiënt sturen;
- is in staat bij te dragen aan de stageplaatsing van zijn school, door een bijdrage te leveren aan het stageplaatsingsbeleid, -werving van stageplaatsen binnen zijn school in afstemming met de schoolleiding, het instituut en de AOS-coördinator;
- is interpersoonlijk communicatief vaardig om met alle geledingen op de school en samenwerkingspartners stageplaatsing af te stemmen;
- is in staat de administratieve en organisatorische afhandeling van het werkplekleren systematisch, tijdig en volledig te regelen.

Indicatoren

De schoolopleider:

- kan de student heldere informatie geven over zijn stage, opleidingslocatie(s), leerarrangementen, begeleidings- en beoordelingsstructuur;
- kan zorgen voor een leeromgeving waarin de student als beroepsbeoefenaar in opleiding en als persoon een erkende plaats krijgt in de schoolorganisatie;
- kan de organisatie van het werkplekleren afstemmen met de werkplekbegeleiders, instituutopleider, AOS-coördinator en met andere schoolopleiders binnen het AOSverband;
- kan initiatieven nemen om de afstemming tussen opleiders in school en instituut te organiseren;
- kan inhoudelijke input leveren over organisatorische zaken rondom werkplekleren aan schoolleiding, andere schoolopleiders, instituutopleider, de AOS-coördinator, en penvoerder;
- kan bijdragen aan een (jaar-)planning voor het begeleiden in de school;
- kan bijdragen aan de organisatie van kennisdeling;
- kan in samenwerking met de schoolleiding zorgen voor voldoende kwalitatieve leerwerkplekken over de vaksecties heen.

2. Begeleider van het leerwerkplekleren van aankomende leraren

Competenties

De schoolopleider:

- is in staat studenten in de gelegenheid te stellen zich te ontwikkelen tot leraren op het niveau van startbekwaam.
- is agogisch en pedagogisch bekwaam op het terrein van begeleiden en opleiden van studenten in het bijzonder in de interactie van de student met leerlingen, ouders, collega's, leidinggevenden en schoolomgeving;
- is in staat het pedagogisch klimaat te overzien en te bespreken waarbinnen de onderwijsbehandelingen van de student plaatsvinden;

- is in staat de student te begeleiden vanuit een uitstekende kennis van de generieke kennisbasis en de opleidingsdidactiek van de AOS;
- is in staat om te gaan met diversiteit.

Indicatoren

De schoolopleider:

- kan bijdragen aan een veilig en uitdagend leerklimaat voor de student;
- kan de communicatie tussen leerlingen, student, studenten onderling en leraren bevorderen;
- kan het leren van leerlingen inzetten als doel van het opleiden; 4. kan het benoemen van leerpunten van studenten bevorderen; 5 kan interactieve vormen van begeleiden inzetten:
 - kan overleg met meerdere studenten leiden;
- kan studenten zo nodig gespreksvaardigheden aanleren;
- kan studenten stimuleren om relaties te leggen tussen onderwijsleersituaties met relevante literatuur en onderwijskundig schoolbeleid; kan aanzetten tot reflectie; kan zelfsturing stimuleren;
- kan leerarrangementen van studenten van hbo-lerarenopleidingen en universitaire lerarenopleidingen begeleiden;
- kan verschillen in eisen en in opdrachten van studenten van verschillende lerarenopleidingen vaksecties of jaargroepen interpreteren op het niveau van 'inzicht hebben in' (= weten op het niveau van waarom);
- kan praktijkonderzoek door studenten van een lerarenopleiding stimuleren in de zin van:
 - voortgangsafspraken;
 - communicatie met andere studenten en leraren;
 - bevorderen van kennisdeling tussen studenten en leraren;
 - communicatie met de onderzoeksbegeleider bij gebleken knelpunten;
- kan het lesgeven en andere onderwijsleeractiviteiten door studenten van feedback voorzien en evalueren;
- kan onderbouwde adviezen aan de AOS-coördinator geven voor aanpassing van de leerroute van de studenten bij gebleken geschiktheid of juist ongeschiktheid;
- kan de instituutsbegeleider adviseren bij beoordeling van studenten;
- kan omgaan met feedback.

3. Coördinatie van werkplekbegeleiders

Competenties

De schoolopleider:

- is communicatief vaardig in het samenwerken met en coördineren van de begeleidingsactiviteiten van werkplekbegeleiders;
- heeft theoretische kennis die hem in staat stelt een gefundeerd beeld te vormen van de begeleidings- en opleidingsrelaties tussen werkplekbegeleiders en studenten en kan daar adequaat over communiceren;
- in staat werkplekbegeleiders mede-eigenaar te laten worden van het werkplekleren in zijn school en van de AOS.

Indicatoren

De schoolopleider:

- kan de eisen vanuit de opleiding, vanuit de school en vanuit de AOS als geheel communiceren (in de zin van een vertaalslag maken) met werkplekbegeleiders;
- kan gevraagd of ongevraagd een rol nemen in de dialoog tussen student en werkplekbegeleider, schoolleiding, instituutsbegeleider en sectie;

- kan kennisdeling organiseren tussen werkplekbegeleiders;
- kan de inbreng van de werkplekbegeleider bij de formatieve en summatieve beoordeling van de student borgen;
- kan draagvlak creëren onder de werkplekbegeleiders voor werkplekleren;
- kan de werkplekbegeleider van feedback voorzien op de uitvoering van zijn taak;
- kan de werkplekbegeleiders stimuleren om een onderzoekende houding bij henzelf en bij studenten (door) te ontwikkelen;
- kan de werkplekbegeleider inspireren/ stimuleren om kennis te maken met relevante opleidings- en begeleidingsliteratuur.

4. Poortwachter/(mede)beoordelaar

Competenties

De schoolopleider:

- is in staat om de eindkwalificaties te relateren aan tussentijdse niveaus van de student;
- heeft kennis van doorlopende leerlijnen van studenten en van leraren in de verschillende stadia van hun ontwikkeling;
- heeft oog voor verschillen in leren van (aankomende) leraren en benut deze;
- is toetsbekwaam op het onderdeel schoolgebonden opleiden.

Indicatoren

De schoolopleider:

- kan toelatingsprocedure voor studenten van de lerarenopleiding vormgeven (assessment en intakegesprekken);
- kan het niveau van de student in tussenfasen van zijn doorlopende leerlijn beoordelen en is in staat hier beargumenteerd in te interveniëren;
- kan opleidingsdoelen binnen het schoolgebonden deel van de opleiding in samenwerking met de instituutsopleider toetsen binnen de kaders van de AOS-afspraken;
- kan in samenspraak met de studenten en de instituutsopleider verschillende vormen van bewijsmateriaal bij de beoordeling kiezen;
- kan een bijdrage leveren aan een valide beoordelingsprocedure.

5. Opleider van leraren

In wetenschappelijke literatuur wordt aangegeven dat de lerarenopleiding en de school beide vanuit verschillende perspectieven samenwerken. Kort samengevat: de lerarenopleiding tracht de werksituatie van aankomende leraren te didactiseren, terwijl scholen het werk van leraren zélf als relevante leersituatie zien (Poell, 2009, Klarus, 2004; Nieuwenhuis & Van Woerkom, 2007). Beide benaderingswijzen zijn waardevol, vooral als ze elkaar aanvullen. Dan ontstaat er een meerwaarde in de samenwerking (Hulsker & De Ruijter, 2016). Wij gaan in onderstaande beschrijving uit van de taak van de schoolopleider vanuit het perspectief van de school, de zogenoemde praktijklogica.

Competenties

De schoolopleider:

- is, werkend vanuit het praktijkperspectief, opleidingsdidactisch bekwaam;
- is in staat om de (aankomende) leraren hun eigen stijl in didactisch en pedagogisch handelen in de voortdurende interactie met leerlingen te laten expliciteren;

- is in staat deze zich eigen gemaakte stijl te laten onderbouwen en te verantwoorden met betrekking tot (opleidings)didactische en pedagogische keuzes;
- is in staat tot evalueren;
- is in staat vanuit een onderzoekende houding vragen te stellen over theorie en praktijk en de voortdurende wisselwerking daartussen;
- is in staat om met de instituutopleider vanuit een complementair perspectief samen te werken;
- stimuleert en ondersteunt (aanstaande) leraren bij het systematisch analyseren en evalueren van hun eigen onderwijspraktijk en het ontwikkelen van zijn of haar visie op onderwijs voor leerlingen;
- is in staat de professionele persoonlijke identiteitsontwikkeling van de aankomende docent te ondersteunen;
- is op de hoogte van inductieprogramma's.

Indicatoren

De schoolopleider:

- kan relaties leggen vanuit praktijksituaties met literatuur (just in time) ten behoeve van het leren van (aankomende) leraren;
- kan proces van 'learn to connect' en 'learn to collect' van de aankomende docent bevorderen;
- kan diverse (opleidings)didactische methodieken en agogische adviezen bij het medevormgeven van de leerprocessen van (aanstaande) leraren inbrengen;
- ondersteunt deelnemers bij het interpreteren en onderbouwen van hun onderwijspraktijk vanuit perspectieven van de werkplek;
- kan nieuwe media inzetten met een opleidingsdidactische meerwaarde;
- kan de student helpen gegeneraliseerde kennis te relateren aan de concrete praktijksituatie en de generieke kennis te verbinden aan contextgebonden ervaringen en kennis;
- kan een student bij het uitvoeren van praktijkonderzoek ondersteunen in de rol van 'critical friend';
- kan rekening houden met de leerbehoeften en leerstijlen van (aankomende) leraren;
- kan leerprocessen van de aankomende docent bespreken met de betrokkenen en met andere begeleiders en opleiders;
- kan bijdragen aan de training van scholen van collega-begeleiders (werkplekbegeleiders);
- kan begeleidingsgesprekken met ervaren leraren voeren;
- kan evaluatiegesprekken over hun leervorderingen voeren met (beginnende) leraren;
- kan adviseren bij beoordeling beginnende leraren.

6. Curriculumontwikkelaar

Competenties

De schoolopleider:

- heeft een uitstekende kennis van de generieke kennisbasis;
- is in staat een samenhangend leerarrangement te ontwerpen met het ontwikkelteam van de AOS;
- is in staat om dit leerarrangement in te bedden in een leerlijn;
- heeft inzicht in onderwijsontwikkelprocessen in relatie tot het ontwerpen van leerarrangementen;
- is in staat om de bronnen van de school (affordance) te benutten voor de leerarrangementen;
- is in staat om het leerarrangement theoretisch te onderbouwen;
- is in staat om zich een goed beeld te vormen van het stadium van ontwikkeling van studenten en docenten en op basis daarvan betrokkene adviseren.

Indicatoren

De schoolopleider:

- kan een keuze maken uit ontwerpprincipes;
- kan de specifieke context van de school benutten als uitgangspunt voor het leren;
- kan onderwijsmedia (ICT) inzetten voor leren en werk;
- kan de leerarrangementen afstemmen op de leerervaringen van de studenten op de opleiding;
- kan leerarrangementen afstemmen met de opleiding;
- is in staat om de affordance van de school verder te verbeteren.

7. Bruggenbouwer

Competenties

De schoolopleider:

- Brengt de student, de opleiding en de school dichterbij elkaar;
- Levert een actieve bijdrage aan de verdere ontwikkeling van OidS

Indicatoren

De schoolopleider:

- heeft oog voor de belangen van de student, de werkplekbegeleider, de school, de deelnemende partners (opleidingsinstituten) en kan deze onder de aandacht brengen;
- weet hierover constructief met de betrokkenen te communiceren;
- kan zelf feedback over de samenwerking geven en ontvangen.

8. Onderzoeker

De competenties en indicatoren voor de docentonderzoeker zijn apart beschreven. Van de schoolopleider verwachten we dat hij in ieder geval onderzoek van studenten stimuleert, zie 2.5.

9. Kwaliteitszorg

Competenties

De schoolopleider:

- heeft inzicht in het AOS-kwaliteitszorgsysteem op het kennisniveau van evalueren;
- heeft een voorbeeldfunctie voor studenten en werkplekbegeleiders als het gaat om kwaliteitsdenken.
- heeft een taak in de uitvoering van het kwaliteitszorgbeleid.

Indicatoren

De schoolopleider:

- kan kwaliteitszorginstrumenten van de AOS inzetten bij zijn studenten en
- kan kwaliteitszorginstrumenten van de AOS inzetten bij zijn studenten en werkplekbegeleiders;
- kan bijdrage leveren aan interpretatie van de gegeneerde gegevens;
- kan hierover communiceren met collega-schoolopleiders, de schoolleiding, de AOS-coördinator en de penvoerder;
- kan op een constructieve wijze bijdragen aan het omgaan met verbeterpunten.

10. Mede-ontwikkeling opleidingsbeleid

Competenties

De schoolopleider:

- heeft kennis en een samenhangend beeld van de ontwikkelingslijn van de AOS;
- is in staat om mee te denken over de verdere ontwikkeling van de visie en het opleidingsdidactisch concept van de AOS.

Indicatoren

De schoolopleider:

- kan communiceren en op basis van expertise een inhoudelijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de AOS;
- kan deelnemen aan/ input leveren aan een schrijfteam voor het kritisch reflectiedocument;
- kan deelnemen aan panelgesprekken in het kader van visitaties/ accreditaties;
- kan een rol vervullen als ambassadeur van de AOS.